

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.73.468-484>

УДК: 72.01/725.9/351.74(477)

Смадич Іван Петрович,

*кандидат архітектури, доцент кафедри архітектури і дизайну
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

Ivan.Smadych@nung.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-7964-5730>

Славатинська Анастасія Олександрівна,

*здобувач другого (магістерського) ступеня освіти,
191/G17 «Архітектура та містобудування»*

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Anastasiia.Slavatynska-amm241@nung.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0003-1607-2084>

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ПРИКАРПАТТЯ: ВІД ПАСИВНИХ ЛОКАЦІЙ ДО АКТИВНИХ ХАБІВ

Анотація: у даній статті досліджуються можливості створення осередків громадської активності, освітнього зростання та культурної ідентичності через призму модернізації культурно-освітніх закладів. Дані дослідження приведені на прикладі сіл і селищ Прикарпаття. Розкрито актуальність збереження та адаптації будинків культури як інституцій, що потенційно можуть стати потужними центрами соціальної взаємодії та інтеграції населення в умовах нових соціальних викликів, зумовлених урбанізацією, диджиталізацією та військовими викликами.

У рамках даної студії проведено стратифікацію культурно-освітніх закладів за критеріями охоплення населення, адміністративного підпорядкування, архітектурно-планувальних параметрів та територіального розміщення. Результати проведеного аналізу вказують на потенціал будинків культури, як незадіяного архітектурного ресурсу населених пунктів регіону.

Дослідження вимагало аналіз соціальних потреб різних груп населення (діти, підлітки, дорослі, особи похилого віку), порівняльного аналізу соціальних очікувань та їх просторового прояву. Отримані результати вказують на зміну потреб жителів регіону та можливості функціональної моденізації культурно-освітніх закладів.

Здійснено характеристику кращих світових практик трансформацій та нових реалізації культурно-освітніх закладів (приклади центрів у Франції, Китаї, Польщі). В результаті виділено сучасні вимоги реорганізації цих закладів:

інтеграції функцій співтворчості, інклюзивності, мультимодальності та насичення новими технологіями архітектурне середовище.

На основі синтезу отриманих результатів запропоновано комплекс архітектурно-планувальних принципів формування сучасних культурно-освітніх закладів: безбар'єрності, використання локальних етнокультурних мотивів, просторової гнучкості та цифрової інтеграції.

Окреслено концептуальні та практичні рекомендації до архітектурно-просторової реінтеграції культурно-освітніх закладів в простір життєдіяльності соціуму, як засобів відновлення соціальної взаємодії громади, налагодження діалогу між поколіннями та просторового розвитку громад на Прикарпатті.

Ключові слова: культурно-освітні заклади; будинки культури; інклюзивна архітектура; цифрова трансформація; соціальний аспект громадських будівель.

Постановка проблеми.

У контексті сучасних соціальних трансформацій, зумовлених впливом урбанізації, процесами цифровізації та тривалими наслідками воєнного стану, спостерігається стійка тенденція до занепаду культурно-освітніх закладів у сільських та селищних поселеннях України, зокрема в регіоні Прикарпаття. За результатами обстеження та статистичними даними, понад 47% таких установ не функціонують або мають обмежене використання, втрачають свою початкову соціокультурну місію. Діючі об'єкти характеризуються морально і технічно застарілою архітектурно-планувальною структурою, невідповідністю функціонального наповнення новим суспільним потребам мешканців, а також відсутністю ефективної інтеграції в соціальне життя громади.

Це створює низку міждисциплінарних викликів: зниження рівня соціалізації мешканців громад, послаблення міжвікових зв'язків, втрат на локальному рівні культурної ідентичності та скорочення можливостей розвитку неформальної освіти. У цьому контексті актуалізується потреба в дослідженні архітектурно-планувальних стратегій реінтеграції таких об'єктів у сучасну соціокультурну тканину поселень регіону.

Незважаючи на окремі ініціативи модернізації, на сьогодні відсутня цілісна модель, яка б охоплювала аналіз типології, функціонального потенціалу та соціального впливу культурно-освітніх закладів у середовищі територіальних громад. Бракує нових архітектурних рішень, щодо трансформації цих об'єктів, які будуть орієнтовані на інклюзивність, цифрову трансформацію та просторову гнучкість.

Таким чином, постає проблема обґрунтування архітектурно-планувальних принципів та інструментів трансформації культурно-освітніх закладів у багатофункціональні та соціально активні простори, здатні ефективно

відповідати на запити сучасного українського суспільства в умовах повоєнної відбудови та сталого розвитку громад.

Метою даного дослідження є обґрунтувати архітектурно-планувальні принципи практичні рекомендації модернізації культурно-освітніх закладів Прикарпаття, як потенційних центрів соціальної взаємодії, культурної ідентичності та суспільного діалогу. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань дослідження:

- уточнити класифікацію культурно-освітніх об'єктів архітектури за критеріями охоплення користувачів, адміністративного статусу, функціонального наповнення та планувальної структури. Виділити їх видима міру задіяння в процеси соціального життя громад;

- визначити зміну соціальних потреб різновікових груп населення та виявити просторові очікування громади щодо функціонування культурно-освітніх просторів;

- проаналізувати міжнародний досвід з архітектурної реорганізації культурно-освітніх закладів та можливість їхньої адаптації до українського контексту;

- сформулювати архітектурно-планувальні рекомендації щодо трансформації культурно-освітніх закладів у багатофункціональні, інклюзивні, гнучкі та цифрово-адаптовані простори.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Упродовж останніх років в Україні та закордоном зростає наукова зацікавленість до переосмислення ролі культурно-освітніх закладів у житті населення [1], [2]. В міжнародній архітектурній практиці класифікація культурно-освітніх закладів має інші види та відрізняється функціональним наповненням деяких видів споруд цього типу через історичні, політичні та культурні особливості [19], [13]. Проте, подібність функцій, які виконують дані види споруд — формування соціального простору, сприяння культурному розвитку та інтеграції громади, дозволило здійснити багатоаспектний аналіз міжнародних досліджень на цю тематику. Ціла низка наукових праць з дослідження культурно-освітніх закладів, зосереджена на пошуку можливостей до інтеграції культурних цінностей у сучасну архітектуру шляхом формування культурно-освітніх центрів [15], [16]. Наприклад, дослідження "Integrating art and culture into modern architectural buildings in Nigeria" аналізує, як архітектори в Нігерії інтегрують мистецтво та культуру у сучасні будівлі, зокрема в містах Акуре, Бенін та Ібадан. Автори підкреслюють важливість збереження культурної ідентичності через архітектурні рішення [14].

Інше дослідження, "Cultural Buildings' Design between Visual Creativity and Psychological Impact", розглядає ефективність символічного проектування

прихованих цінностей та повідомлень у дизайні культурних будівель, зосереджуючись на впливі архітектури на психологічне сприйняття користувачів [18].

Також, дослідження "Community cultural development: Exploring the connections among community-based cultural practices, individual and community capacity and sustainable tourism" вивчає зв'язки між культурними практиками на основі спільнот, індивідуальною та громадською спроможністю та сталим туризмом, підкреслюючи важливість культурних центрів у розвитку громад [11].

Ці та інші дослідження акцентують на необхідності модернізації будинків культури та клубних закладів, які часто не відповідають сучасним потребам населення [6, 8, 10, 12, 17].

У контексті українського наукового досвіду дослідження тематики архітектури культурно освітніх закладів, слід виділити дослідження Косенка Д. [9], Петровської Ю.Р. [4] Шевченко Т. [5] аналізують формування центрів культури і мистецтв в умовах сталого розвитку міст. Автори підкреслюють важливість інтеграції культурних закладів у середовище населеного пункту, забезпечення їх багатофункціональності та адаптації до потреб різних вікових груп населення

Окремої уваги заслуговують дослідження Данилюка та Олексішина О. [3], які розглядають історичні аспекти діяльності культурно-освітніх закладів Прикарпаття в контексті розвитку української культури ХХ ст.

Таким чином, сучасні дослідження підкреслюють важливість комплексного підходу до модернізації культурно-освітніх закладів, що включає архітектурно-планувальні трансформації, зміни функціонального наповнення та адаптацію до соціальних потреб населення, оновлення архітектурних об'єктів та середовища.

Виклад основного матеріалу.

1.Класифікація та типологія аналізу культурно-освітніх закладів Прикарпаття

Типологічне дослідження культурно-освітніх закладів Прикарпаття здійснювалося протягом 2023-2024 років методом комплексного архітектурно-містобудівного аналізу. Емпіричну базу дослідження склали 127 об'єктів різних типів у 8 районах Івано-Франківської області: Калуському, Богородчанському, Тисменицькому, Снятинському, Коломийському, Косівському, Верховинському та Долинському. Дослідження включало натурне обстеження об'єктів з фотофіксацією, обміри планувальних структур, аналіз архівних матеріалів проєктних організацій, інтерв'ю з адміністраторами закладів та представниками громад.

Детальний аналіз архітектурно-планувальної організації дозволив виділити п'ять основних типологічних груп. *Великі багатофункціональні комплекси -*

об'єкти площею понад 2000 м² з глядацьким залом на 400-800 місць, характеризуються блоковою організацією з центральним атриумом. *Районні будинки культури стандартного типу* площею 800-2000 м², збудовані за типовими проєктами 1960-1970-х років, базуються на осьовій композиції з центральним залом на 200-400 місць. *Селищні клуби середнього розміру* площею 400-800 м² демонструють кращу функціональну гнучкість та найвищий коефіцієнт використання площ. *Сільські клуби малого розміру* площею 150-400 м² характеризуються максимальною простотою планувальних рішень та найбільшим потенціалом для створення мультифункціональних центрів.

Комплексне обстеження технічного стану виявило критичні проблеми: 73 % будівель потребують капітального ремонту інженерних систем, 67 % - оновлення покрівель, 89 % - модернізації опалення та вентиляції. Функціональний аналіз показав, що лише 38 % закладів функціонують регулярно, 44 % - епізодично, 18 % фактично не використовуються. Найвищий рівень активності демонструють заклади, що поєднують культурні та освітні функції, водночас спостерігається низький рівень використання молоддю віком 16-25 років (Рис. 1).

Рис. 1. Класифікація культурно-освітніх закладів (уточнено автором)

2. Соціологічний аналіз потреб та очікувань населення

Для визначення соціальних потреб населення було розроблено комплексну методику дослідження, що включала анкетування 847 респондентів у 12 населених пунктах різного типу, проведення 15 фокус-груп та 28 глибоких інтерв'ю з експертами. Вибірка стратифікована за віком, статтю, освітою та соціальним статусом, охоплювала обласний центр, районні центри, селища міського типу та сільські населені пункти (Рис. 2)

Дитяча вікова група (6-12 років) демонструє найвищу потребу в інтерактивних та ігрових просторах. 78 % батьків зазначили необхідність

створення дитячих навчально-розважальних зон з сучасними педагогічними технологіями, особливо актуальні простори для розвитку творчих здібностей: художні студії, музичні класи, технічні гуртки. Архітектурні вимоги включають безпечне середовище з екологічними матеріалами, природне освітлення, масштабні дитячоорієнтовані простори з яскравими акцентами (Рис. 2).

Рис. 2. Схема потреби населення Прикарпаття в розрізі різних вікових груп (розробка автора)

Підлітки (13-17 років) висловлюють потребу в просторах для самовираження та соціальної взаємодії. 82 % зазначили важливість неформальних зон для спілкування, 71 % - творчих майстерень, 65 % - спортивно-рекреаційних приміщень. Окрему групу потреб становить можливість самостійної організації заходів та доступ до сучасних технологій. Основна частка респондентів підкреслюють важливість "молодіжної атмосфери" з сучасним дизайном.

Аналіз соціологічного дослідження *серед молоді (18-35 років)* вказує на потребу створення багатофункціональних просторів для професійного розвитку: коворкінг-зон, конференц-залів, виставкових просторів. Ця група демонструє найвищу готовність до цифрових технологій: 83 % підтримують інтеграцію онлайн та офлайн форматів, 76 % - інтерактивні технології.

Серед дорослої аудиторії (36-55 років) основний акцент потреб зосереджений на просторах для громадської діяльності: 89 % зазначили важливість залів для зборів, 72 % - освітніх просторів, 68 % - культурно-розважальних заходів. 81 % підтримують інтеграцію етнокультурних елементів в архітектуру.

Особи поважного віку (категорія 55+ років) пріоритезують комфорт та безпеку: 94% зазначили критичність безбар'єрного середовища, комфортних умов перебування, можливостей передачі досвіду. Також люди поважного віку підтримують створення етнографічних експозицій та майстерень народних ремесел.

Дослідження виявило деякі відмінності в потребах потенційних користувачів культурно-освітніх закладів за територіальною приналежністю: міські мешканці пріоритезують культурно-розважальні функції (76 %), сільські - соціально-комунікативні (84 %). При цьому, 67 % готові сплачувати оплату за якісні послуги в культурно-освітніх закладах.

3. Аналіз міжнародного досвіду організації культурно-освітніх об'єктів

Компаративний аналіз закордонних практик проектування культурно-освітніх закладів здійснювався на основі вивчення 15 успішних проєктів у Франції, Польщі, Китаї та скандинавських країнах, з акцентом на архітектурно-планувальні рішення, функціональну організацію та соціальний вплив.

Французька модель *"maisons de quartier"* демонструє ефективність концепції районних культурних центрів, що поєднують соціальне обслуговування, освіту та культуру. (Рис. 3)

Рис. 3. Архітектурно-просторовий аналіз культурного центру «Passy Cultural Space and Youth Club», м. Пассі, Франція (розробка автора)

Архітектурною особливістю закладів даного типу є принцип просторової проникності через відсутність жорстких перегородок, використання трансформованих просторів, інтеграцію внутрішніх та зовнішніх територій. Ключовим є міжвікова інтеграція соціуму через архітектурне середовище -

простори організовуються так, щоб різні вікові групи могли одночасно користуватися закладом. Особливо цікавим є досвід центру в Пассі, де застосовано принцип "живої архітектури" - будівля адаптується до потреб користувачів через мобільні елементи та трансформовані простори.

Аналіз польського досвіду модернізації сільських будинків культури показав ефективність поетапного підходу. Першочергово створюється безбар'єрне середовище та забезпечується енергоефективність, з подальшою функціональною диверсифікацією. Архітектурно-планувальний аналіз вибраних об'єктів продемонстрував успішність інтеграції традиційних ремесел та сучасних технологій в єдиному просторі, що актуально для збереження української культурної ідентичності. Яскравим зразком застосування даного підходу є будинок культури у Вроцлаві - історична будівля XIX століття, яка була адаптована під сучасний багатофункціональний центр зі збереженням автентичності.

Архітектурні рішення будинків культури Китаю характеризується високою інтеграцією цифрових технологій в архітектурне середовище. "Розумні" системи управління простором, інтерактивні поверхні та цифрові медіа стають елементами архітектурного формоутворення (Рис. 4).

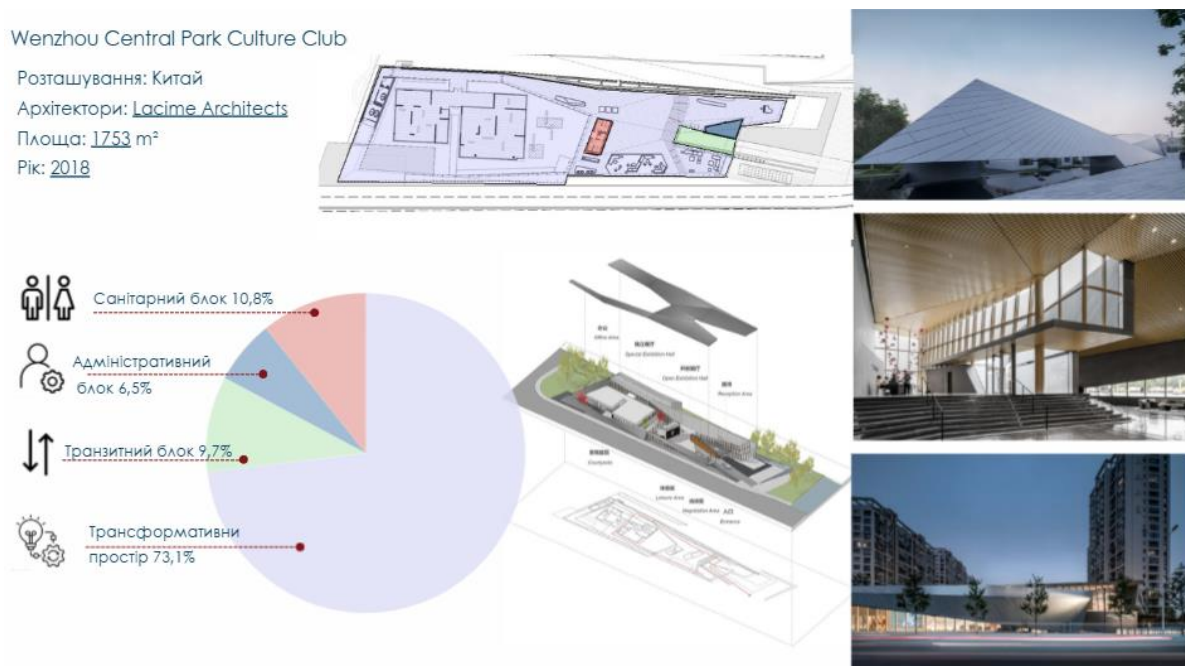

Рис. 4. Архітектурно-просторовий аналіз культурного центру «Wenzhou Central Park Culture Club», м. Венджоу, Китай (розробка автора)

Наприклад, культурний клуб у Венчжоу є зразком архітектури де простежується баланс між технологічними інноваціями та збереженням

людського масштабу, особливо важливого для сільської місцевості. Особливістю є використання штучного інтелекту для персоналізації користувацького досвіду.

Скандинавський підхід проєктування культурно-освітніх закладів зосереджений на принципах сталого розвитку та соціальної інклюзивності. Норвезькі громадські центри інтегрують функції культури, освіти, спорту та соціального обслуговування в єдиному комплексі (Рис. 5).

Рис. 5. Архітектурно-просторовий та планувальний аналіз «Culture and Education Centre», Нідерланди (розробка автора)

Архітектурно це досягається через принцип "відкритої архітектури" - мінімум перегородок, максимум природного світла, використання натуральних

матеріалів. Данський досвід показує ефективність залучення місцевих громад до процесу проєктування через партисипативні методи.

Загальними тенденціями міжнародної практики є: перехід від монофункціональних до поліфункціональних просторів, інтеграція цифрових технологій як архітектурного елементу, акцент на екологічності та енергоефективності, використання принципів універсального дизайну, створення гібридних просторів, що поєднують формальні та неформальні функції.

4. Принципи архітектурно-планувальної модернізації культурно-освітніх закладів

На основі синтезу результатів типологічного, соціологічного та компаративного аналізу обґрунтовано архітектурно-планувальні принципи та практичні рекомендації трансформації культурно-освітніх закладів Прикарпаття у сучасні центри соціальної взаємодії.

Принцип безбар'єрності та універсального дизайну передбачає створення архітектурного середовища, доступного для всіх категорій користувачів незалежно від фізичних можливостей, віку чи соціального статусу. Це включає організацію безперешкодних маршрутів руху з мінімальними перепадами рівнів, використання тактильних покриттів та контрастних матеріалів для людей з вадами зору, забезпечення оптимального акустичного комфорту для людей з вадами слуху. Архітектурно-планувальні рішення повинні передбачати широкі дверні прорізи (не менше 1200 мм), пандуси з нахилом не більше 8 %, ліфти у багатоповерхових будівлях, спеціально обладнані санітарні вузли. Важливим аспектом є психологічний комфорт - уникнення довгих коридорів, створення зон відпочинку, використання природного освітлення.

Принцип етнокультурної ідентичності забезпечує збереження та популяризацію місцевих культурних традицій архітектурними засобами. В розрізі українського досвіду – це інтеграція етнокультурних мотивів Прикарпаття, яку потрібно здійснювати через використання традиційних будівельних матеріалів (дерево, природний камінь, глина), орнаментальних елементів у декоративному оздобленні, просторових пропорцій, характерних для народної архітектури. Колористичне рішення об'єктів повинно узгоджуватись і відображати природне оточення Карпат, зокрема використання природних відтінків зеленого, коричневого, жовтого кольорів.

Принцип просторової гнучкості є ключовим для забезпечення ефективності функціонування багатофункціональності закладів. Архітектурно-планувальна гнучкість досягається через модульну систему планування, використання трансформованих перегородок (розсувних, складних, мобільних), створення універсальних просторів з можливістю швидкого переобладнання під нові

функції. Технічно це забезпечується розвинутою інженерною інфраструктурою - системою кондиціонування з можливістю зонального регулювання, гнучкою системою освітлення, мультимедійним обладнанням. Меблі повинні бути мобільними, багатофункціональними, легко трансформованими.

Принцип цифрової інтеграції передбачає органічне включення сучасних технологій в архітектурне середовище. Це не лише техніко-технологічне оснащення, а концептуальний підхід до формування "розумного" простору об'єктів і середовища. Архітектурно-планувальні рішення повинні передбачати інтеграцію інтерактивних поверхонь, систем управління мікрокліматом та освітленням, цифрових інформаційних табло, контактних мереж. Важливим є створення гібридного простору, що поєднує фізичні та віртуальні можливості взаємодії. Технічна інфраструктура повинна бути легко модернізована відповідно до розвитку технологій.

Запропоновані принципи формують основу для практичних рекомендацій реалізації проєктів культурно-освітніх закладів на території сіл і селищ Прикарпаття, орієнтованих на створення активних центрів соціальної взаємодії та культурного розвитку громад в контексті сучасних викликів урбанізації, цифровізації та завдань післявоєнної відбудови.

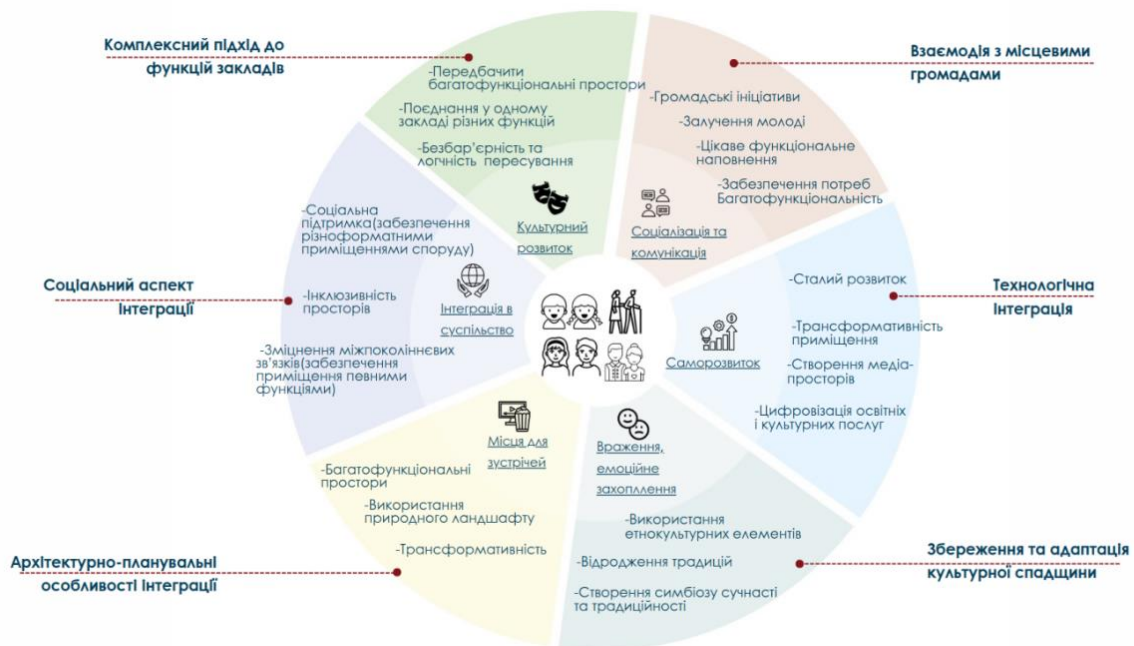

Рис. 6. Схема рекомендації для архітектурного формування культурно-освітніх закладів (розробка автора)

Висновки

Проведене дослідження дозволяє сформулювати ряд висновків, які мають як наукове, так і практичне значення для подальшого розвитку соціокультурної інфраструктури сіл і селищ регіону.

Результати дослідження підтверджують гіпотезу про критичний стан культурно-освітніх закладів у регіоні Прикарпаття, де понад 47 % таких установ не функціонують або мають обмежене використання, втрачаючи свою початкову соціокультурну місію та функції. Діючі об'єкти демонструють значні недоліки у вигляді морально і технічно застарілої архітектурно-планувальної структури, невідповідності функціонального наповнення сучасним суспільним потребам, а їх неефективної інтеграції в соціальне життя громади. Це створює комплекс міждисциплінарних викликів, включаючи зниження рівня соціалізації населення, послаблення міжвікових зв'язків, втрату культурної ідентичності та скорочення можливостей неформальної освіти.

Розроблена в рамках дослідження стратифікація розташування культурно-освітніх закладів за критеріями охоплення аудиторії, адміністративного підпорядкування, архітектурно-планувальних параметрів та територіального розміщення виявила значний незадіяний архітектурний ресурс населених пунктів регіону. Особливо це стосується будинків культури, які мають потужний потенціал для їх перетворення в нові центри соціальної взаємодії та інтеграції населення в умовах соціальних викликів, зумовлених урбанізацією, діджиталізацією та військовими викликами.

Комплексний аналіз соціальних потреб різновікових груп населення, проведений на основі порівняльного аналізу соціальних очікувань та просторових потреб, виявив значний розрив між потребами жителів регіону та можливостями функціональної модернізації існуючих культурно-освітніх закладів. Дослідження показало, що кожна вікова група (діти, підлітки, дорослі, особи похилого віку) мають специфічні вимоги до організації культурно-освітнього простору, які повинні знаходити адекватне відображення в архітектурно-планувальних рішеннях існуючих об'єктів.

Аналіз кращих світових практик реалізації культурно-освітніх закладів, зокрема успішних прикладів центрів у Франції, Китаї та Польщі, продемонстрував ефективність застосування сучасних підходів до їх інтеграції в середовище життєдіяльності громад та вимоги функціональної співтворчості, інклюзивності, мультимодальності та інтеграції цифрових технологій в архітектурний простір. Ці міжнародні практики можуть бути успішно адаптовані до українського контексту з урахуванням специфічних соціокультурних особливостей регіону Прикарпаття.

На основі синтезу отриманих результатів були обгрунтовані архітектурно-планувальні принципи формування сучасних культурно-освітніх закладів. Так: 1) принцип безбар'єрності передбачає забезпечення універсальної доступності просторів для всіх категорій користувачів, включаючи осіб з обмеженими можливостями; 2) принцип використання локальних етнокультурних мотивів спрямований на збереження та розвиток культурної ідентичності регіону через архітектурні засоби виразності; 3) принцип просторової гнучкості забезпечує можливість трансформації приміщень відповідно до різноманітних потреб користувачів та зміни функціонального призначення; 4) принцип цифрової інтеграції передбачає впровадження сучасних інформаційних технологій для розширення можливостей взаємодії та навчання.

Розглянуто перспективи подальших досліджень, які включають розробку проєктних пропозицій для конкретних об'єктів культурно-освітніх закладів, а також проведення експериментальних проєктів з метою апробації запропонованих архітектурно-планувальних принципів у реальних умовах. Важливим напрямом є також дослідження економічних аспектів модернізації культурно-освітніх закладів та розробка моделей фінансування таких проєктів в умовах обмежених бюджетних ресурсів.

Список літератури:

1. Богданова Ю., Копиляк І. Історія формування архітектури клубних будівель Львова. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Архітектура». 2022. № 2 (8). С. 25 – 32. DOI: <https://doi.org/10.23939/sa2022.02.025>
2. Козіонова Т., Петровська Ю. Дизайн інтер'єрів клубних приміщень літературного спрямування: вітчизняний та світовий досвід // Implementation of modern science and practice: Abstracts of XXV International Scientific and Practical Conference. Varna, Bulgaria, 2021. С. 46–51. DOI: <https://doi.org/10.46299/ISG.2021.I.XXV>
3. Олексин О. О. Культурно-освітні заклади Прикарпаття в умовах радянської культурної політики 1953–1964 рр. // Молодий вчений. 2019. № 11 (75). С. 759–764. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-160>
4. Петровська Ю. Р., Москалюк А.М. Формування предметного середовища загальноосвітніх шкіл через використання сучасних адитивних технологій. Науковий вісник будівництва. 2024. Вип. 110. С. 17–22. DOI: <https://doi.org/10.33042/2311-7257.2024.110.1.3>
5. Шевченко Т. В. Ергодизайнерські вимоги до навчальних меблів та приміщень // Безпека життя і діяльності людини: теорія та практика: збірник наук. праць Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої Всесвітнім дням цивільної оборони та охорони праці (м. Полтава, 23–24 квітня 2020 р.). Полтава: ПНПУ

імені В.Г.Короленка, 2020. С.88–91. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/14815>

6. Hedditch S., Vyas D. Building new clubhouses: Bridging refugee and migrant women into technology design and production by leveraging assets // Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction. 2025. Vol. 9, Iss. 2 (CSCW). Art. CSCW043. P. 1–37. DOI: <https://doi.org/10.1145/3710941>

7. Russoniello D. G. The Wister Education Center and Greenhouse: Uniting program and process, history and mission, architecture, and sustainability on the Swarthmore College campus. Journal of Green Building. 2010. Vol. 5, No. 2. P. 3–15. DOI: <https://doi.org/10.3992/jgb.5.2.3>

8. Steiner F. R., Brooks K. R. Agricultural education and landscape architecture // Landscape Journal. 1986. Vol.5, No.1. P.19–32. DOI: <https://doi.org/10.3368/lj.5.1.19>

9. Косенко Д. Ю., Жембровська Т. Ю., Чебикіна М. В., Донець К. В. Меблі для гнучкого навчального простору в умовах обмеженої площі класного приміщення. Технології та дизайн. 2018. № 1. С. 1–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2018_1_6

10. Lasner M. G. Segregation by design: Race, architecture, and the enclosure of the Atlanta apartment // Journal of Urban History. 2020. Vol. 46, No. 6. P. 1222–1260. DOI: <https://doi.org/10.1177/0096144217704316>

11. Moayerian N., McGehee N. G., Stephenson M. O. Jr. Community cultural development: Exploring the connections between collective art making, capacity building and sustainable community-based tourism // Annals of Tourism Research. 2022. Vol. 93. Art. 103355. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2022.103355>

12. Zhao L., Li B. Optimization design of internal space layout of three-bedroom residential apartment based on IGA and DE algorithm // PLOS ONE. 2025. Vol. 20, No. 7. Art. e0326153. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0326153>

13. Huang Z., Chen J., Guo X., Ma C. Optimization method of transfer streamlines in integrated passenger hubs based on 3D spatial perspective // Sustainability. 2023. Vol. 15, No. 10. Art. 8296. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15108296>

14. Omale R. P., Ifeoluwa O.-A. Integrating art and culture into modern architectural buildings in Nigeria: The cases of Akure, Benin, and Ibadan // Arts & Communication. 2024. Vol. 2, No. 4. Art. 0333. DOI: <https://doi.org/10.36922/ac.0333>

15. Spence C. Senses of place: architectural design for the multisensory mind // Cognitive Research: Principles and Implications. 2020. Vol. 5. Art. 46. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41235-020-00243-4>

16. Steiner F. The campus: a defining type of landscape architecture // Landscape Architecture and Sustainability. 2025. Vol. 1. Art. 100001. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.las.2025.100001>

17. Marković S., Alfirević Đ., Simonović Alfirević S., Nikolić S. Principles for achieving legibility in residential spaces: a synthesis of cognitive and perceptual approaches // *Buildings*. 2025. Vol. 15, No. 8. Art. 1243. DOI: <https://doi.org/10.3390/buildings15081243>

18. Tantawy D.-E., Khamis N. E. Cultural buildings' design between visual creativity and psychological impact: an approach for activating the concept of uncanny architecture in expressing national issues // *Journal of Architecture Arts and Humanistic Science*. 2021. Vol. 6, No. 26. P. 79–101. DOI: <https://doi.org/10.21608/MJAF.2020.23673.1506>

19. Wu Y.-F., Wu Y.-T., Ye J.-H., Ye J.-N. Information spread behavior of Clubhouse: A value–attitude–behavior model perspective // *Heliyon*. 2024. Vol. 10, No. 20. Article e39377. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e39377>

References

1. Bohdanova, Y., & Kopyliak, I. (2022). Formation history of the architecture of club buildings of Lviv. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Architecture*, 4(2), 25–32. <https://doi.org/10.23939/sa2022.02.025> (in Ukrainian).

2. Kozionova, T., & Petrovska, Y. (2021). Design of interiors of literary-oriented club spaces: Domestic and global experience. In *Implementation of modern science and practice: Abstracts of the XXV International Scientific and Practical Conference* (pp. 46–51). Varna, Bulgaria. <https://doi.org/10.46299/ISG.2021.I.XXV> (in Ukrainian).

3. Oleksyshyn, O. O. (2019). Cultural and educational institutions of the Carpathian region in the context of Soviet cultural policy in 1953–1964. *Young Scientist*, 11(75), 759–764. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-160> (in Ukrainian).

4. Petrovska, Y. R., & Moskaliuk, A. M. (2024). Formation of the subject environment of general secondary schools through the use of modern additive technologies. *Scientific Bulletin of Construction*, 110, 17–22. <https://doi.org/10.33042/2311-7257.2024.110.1.3> (in Ukrainian).

5. Shevchenko, T. V. (2020). Ergodesign requirements for educational furniture and learning spaces. *Life and occupational safety: Theory and practice: Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference dedicated to the World Civil Defence Day and World Day for Safety and Health at Work* (pp.88–91). Poltava V.H.Korolenko National Pedagogical University. <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/14815> (in Ukrainian).

6. Hedditch, S., & Vyas, D. (2025). Building new clubhouses: Bridging refugee and migrant women into technology design and production by leveraging assets. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 9(CSCW2), Article CSCW043, 1–37. <https://doi.org/10.1145/3710941> (in English).

7. Russoniello, D. G. (2010). The Wister Education Center and Greenhouse: Uniting program and process, history and mission, architecture, and sustainability on the Swarthmore College campus. *Journal of Green Building*, 5(2), 3–15. <https://doi.org/10.3992/jgb.5.2.3> (in English).
8. Steiner, F. R., & Brooks, K. R. (1986). Agricultural education and landscape architecture. *Landscape Journal*, 5(1), 19–32. <https://doi.org/10.3368/lj.5.1.19> (in English).
9. Kosenko, D. Yu., Zhembrovska, T. Yu., Chebykina, M. V., & Donets, K. V. (2018). Furniture for a flexible learning space under conditions of limited classroom area. *Technologies and Design*, (1), 1–10. http://nbuv.gov.ua/UJRN/td_2018_1_6 (in Ukrainian).
10. Lasner, M. G. (2020). Segregation by design: Race, architecture, and the enclosure of the Atlanta apartment. *Journal of Urban History*, 46(6), 1222–1260. <https://doi.org/10.1177/0096144217704316> (in English).
11. Moayerian, N., McGehee, N. G., & Stephenson Jr., M. O. (2022). Community cultural development: Exploring the connections between collective art making, capacity building and sustainable community-based tourism. *Annals of Tourism Research*, 93, 103355. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2022.103355> (in English).
12. Zhao, L., & Li, B. (2025). Optimization design of internal space layout of three-bedroom residential apartment based on IGA and DE algorithm. *PLOS ONE*, 20(7), e0326153. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0326153> (in English).
13. Huang, Z., Chen, J., Guo, X., & Ma, C. (2023). Optimization method of transfer streamlines in integrated passenger hubs based on 3D spatial perspective. *Sustainability*, 15(10), 8296. <https://doi.org/10.3390/su15108296> (in English).
14. Omale, R. P., & Ifeoluwa, O.-A. (2024). Integrating art and culture into modern architectural buildings in Nigeria: The cases of Akure, Benin, and Ibadan. *Arts & Communication*, 2(4), 0333. <https://doi.org/10.36922/ac.0333> (in English).
15. Spence, C. (2020). Senses of place: Architectural design for the multisensory mind. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 5, Article 46. <https://doi.org/10.1186/s41235-020-00243-4> (in English).
16. Steiner, F. (2025). The campus: A defining type of landscape architecture. *Landscape Architecture and Sustainability*, 1, Article 100001. <https://doi.org/10.1016/j.las.2025.100001> (in English).
17. Marković, S., Alfirević, Đ., Simonović Alfirević, S., & Nikolić, S. (2025). Principles for achieving legibility in residential spaces: A synthesis of cognitive and perceptual approaches. *Buildings*, 15(8), 1243. <https://doi.org/10.3390/buildings15081243> (in English).
18. Tantawy, D.-E., & Khamis, N. E. (2021). Cultural buildings' design between visual creativity and psychological impact: An approach for activating the concept

of uncanny architecture in expressing national issues. *Journal of Architecture Arts and Humanistic Science*, 6(26), 79–101. <https://doi.org/10.21608/MJAF.2020.23673.1506> (in English).

19. Wu, Y.-F., Wu, Y.-T., Ye, J.-H., & Ye, J.-N. (2024). Information spread behavior of Clubhouse: A value–attitude–behavior model perspective. *Heliyon*, 10(20), e39377. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e39377> (in English).

Abstract

Ivan Smadych, PhD in Architecture, Associate Professor Department of Architecture and Design Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.

Anastasiia Slavatynska, Master's degree student Specialty: Architecture and Urban Planning Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Features of architectural and planning transformation of cultural and educational institutions in Prykarpattia: from passive locations to active hubs

This article explores the possibilities of creating centers of civic activity, educational growth, and cultural identity through the lens of modernizing cultural and educational institutions in Prykarpattia. The relevance of preserving and adapting cultural centers as institutions that can potentially become powerful centers of social interaction and population integration under new social challenges caused by urbanization, digitalization, and military challenges is revealed. Within the framework of this study, stratification of cultural and educational institutions was conducted according to criteria of audience coverage, administrative subordination, architectural and planning parameters, and territorial placement. The results of the conducted analysis indicate the potential of cultural centers as an underutilized architectural resource of the region's settlements. At the second stage of the research, an analysis of the social needs of the population (children, adolescents, adults, elderly people) was conducted based on a comparative analysis of social expectations and spatial needs. The obtained results indicate the needs of the region's residents and possibilities for functional modernization of cultural and educational institutions. A characterization of the best world practices in implementing cultural and educational institutions was also carried out (examples of centers in France, China, Poland), as a result of which modern approaches to integrating functions of co-creation, inclusivity, multimodality, and digital technologies in the architectural environment were identified. Based on the synthesis of the obtained results, a complex of architectural and planning principles for forming modern cultural and educational institutions is proposed: the principle of barrier-free access, use of local ethnocultural motifs, spatial flexibility, and digital integration. Thus, this research outlines conceptual and practical approaches to architectural and spatial reintegration of cultural and educational institutions as a means of restoring community social interaction, establishing intergenerational dialogue, and youth development in Prykarpattia.

Keywords: cultural and educational institutions; cultural centers; inclusive architecture; digital transformation; social aspect of public buildings.